

AUŠRA PO „NAKTIES, KURIOJE VISOS KARVĖS JUODOS“

Skaitytojams pateikiamas vertimas – 1821 m. Erlangene skaityta Schellingo paskaita „Apie filosofijos kaip mokslo prigimtį“ – dalis bendresnio *Initia philosophiae universae* kurso, skaityto 1821–1825 m. Paskaita priklauso vėlyvajam šio autoriaus minties tarpsniui, kurio ankstyvą pradžią iš esmės nužymi vienintelis į lietuvių kalbą išverstas ir paskutinis Schellingui dar gyvam esant publikuotas (1809 m.) nedidelis jo tekstas *Žmogaus laisvės filosofija* (vert. A. Tekorius, 1995), po kurio sekė dar kitas itin reikšmingas, nors, nepaisant daugybės paties autoriaus redakcijų, niekada taip ir neišleistas Schellingo tekstas *Pasaulėamžiai* (*Die Weltalter*, 1811–1815), paskaitos, skaitytos Miuncheno, Berlyno universitetuose ir daugybė rankraščių.

Vėlyvojo Schellingo minties savitumą bene ryškiausiai rodo jo santykis su Hegeliu, buvusiu artimu bičiuliu, kuris dar savo *Dvasios fenomenologijos* pratarinėje Schellingo filosofiją sulygino su „naktimi, kurioje visos karvės juodos“¹ ir dėl kurio autoriteto Schellingo idėjas išties nepelnytai apgaubė naktis, trukusi ne vieną dešimtmetį. Nors tiesioginių nuorodų į Hegelio tekstus šioje paskaitoje ir nesama, atidesnis skaitytojas nesunkiai turėtų jas atpažinti. Jūdvieju takoskyrą pirmiausia nužymi savitai Schel-

lingo plėtojama laisvės problema ir vėliau pasiūlyta negatyviosios ir pozityviosios filosofijos perskyra. Schellingas, perimdamas negatyvumo kaip pačios mąstymo sąrangos sampratą, interpretuodamas tai kaip nuolatinę ekstatiškumo būseną ir transcendavimo judesį, radikalizuoja ją iki kraštutinumo. Priešingai nei Hegelio sistemoje, kurioje savimonė įveikdama ar įimdama savo pačios negatyvumo pakopas juda absoliutaus žinojimo ir imanencijos link, Schellingo tekstuose ji atsiveria kaip nuolatos besikartojanti mąstymo krizė (*Umsturz*), kurioje kaip tik dėl to paties subjektškumo niekio saviduoties (kurią, beje, taip pat pripažįsta, tačiau savaip išplėtoja ir Hegelis) atsiskleidžia mąstymo savigrindos ir betarpiškos savimaštos negalimybė. Būtent todėl mąstymas visuomet lieka atviras nežinojimui, neužbaigtas, ekstatiškas ir iš-statytas (*gesetzt außer seiner Stelle*) nuolatinei ir nepabaigiamai kūrybai. O tai reiškia, jog viena pagrindinių idealizmo (įprastai laikomo vienu svarbiausių modernybės projektų) prielaidų, kuri pasirodo jau sulig karteziškuoju *dubito ergo cogito*, Fichte'ės vėliau peraiškintu refleksijos judesio autoreferencijos performatyvu, Schellingo atveju išvirsta į išvirksčią – *cogito ergo dubito* struktūrą.

Taigi, užuot suteikusi mąstymui savigrindos galimybę ir absoliučios tiesos kriterijų, pastarąjį ši apriboja pažinimo ir savęs pagrindimo negalia. Tai potenciali,

¹ Svarbu tai, jog Hegelis iš esmės tebuvo susipažinęs su ankstyvaisiais Schellingo darbais, kadangi Hegelis mirė 1831 m., o Schellingas aktyviai reiškėsi ir dalyvavo akademinėje veikloje dar kone pustrėčio dešimtmėčio, iki pat mirties 1854 metais.

kurios tikroji galimybė ir galia pasirodo esanti im-potencija. Nors visa tai jau atvirai dėstoma vėlesnėse Schellingo Berlyno paskaitose, kuriose šią negatyviosios arba racionalistinės filosofijos negalią siekiama įveikti pozityviaja ir mitologijos filosofija, šioje Erlangeno paskaitoje ne mažiau

ryškus yra tasai perėjimo momentas, kai galiausiai paaiškėja, jog daugiausia, ką mums gali suteikti tradicinės idealistinės filosofijos epistemologinės ir ontologinės prielaidos, tėra absoliučios laisvės kaip žinančio nežinojimo (*wissendes Nichtwissen*) tikrumas.

Brigita Gelžinytė